

LA REVISTA

ANY I NUM. 4	QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: CARRER ZURBANO, 6 Suscripció trimestral, 1 pta. — Número solt, 20 cèntims	AGOST 10 1915
-----------------	--	------------------

LES VALORS DEL NOSTRE RENAIXEMENT

III I DARRER. L'EQUILIBRI

Recordem ara haver dit en altre lloc que també a Catalunya s'ha complert la llei que en tota formació literaria nacional fa que la poesia s'adevanci a la prosa. En el vers fou on se donaren les primeres lluites per l'expressió de la nostra personalitat, des del dia que's tornà a creure en la virtut de la llengua pròpia. I quan se camina de dret a fixar les lleis de la nostra mètrica, després d'una ferma preparació, la prosa té per nosaltres un mur que ens detura. En els dos o tres anys darrers molt s'ha treballat per forjar l'istil, sent la tasca més completa la acomplida en la selecció del lèxic i en la vulgarització de certes expressions i de certes construccions sintàctiques que no fa gaire haurien semblat a qual-sevol d'una gosadia massa forta. Però s'ha de dir que el corrent més considerable que ha penetrat en la prosa, dels poetes és vingut. Les pàgines líriques del «Glosari» de Xenius, i la graciosa composició que és «La malvestat d'Oriana» d'en Josep Carner tingueren una influència comparable a l'intervenció directa d'en Joaquim Ruyra. I en el present moment se troben, vingudes de llocs contraris, els treballs d'en Pompeu Fabra i la rara tasca d'innovació d'en Carles Riba. Hauràn estat doncs, els poetes els que hauràn fet la nostra prosa. No cal retreure altre vegada l'exemple d'en Verdaguier, el qual alliberat en la prosa de les preocupacions de la rima hi donava al català un valor musical vivíssim.

El nostre moment és el d'una evolució ben

definida en la poesia i d'una formació en la prosa no arribada encara a la cristal·lització primera. Coses hi ha en el món que semblen formades de sobte, com Pal·las que naixia armada i tota feta. I aixís potser no estigui lluny l'hora en què de les pàgines dels diaris i dels fulls dels llibres ens vindrà la conciença d'un istil pervingut a forma sòlida, a pura de cristall i a duresa de diamant. Ací i allà els vesllums ens ho anuncien.

Ha d'ajudar-nos a assolir aquest resultat la nostra inclinació a lo que és real, a lo que és vivent. Ja són endarrera les boires romàntiques que per desig d'una bellesa massa alta fà cloure els ulls i no deixa veure la bellesa que és a la vora. El segle passat tenia una tendència ontològica tant forta que resolía les tendències vers termes ideals, i quan aquests cercaven una concreció era una altre forma ideal la que prenien. Fou el segle dels grans adjectius, i dels grans substantius amb inicial. En aquest segle començà el nostre renaixement. La poquesa de les seves forces feia que sentís l'influència de corrents que les altres literatures prou fermes no sentien o sovint s'en alliberaven. Exemple tenim en l'institució acadèmica dels nostres Jocs Florals. Les tres paraules sagrades: Patria, Fe i Amor foren tres aixos a l'entorn dels quals girava la lírica, però aquests aixos no tenien en la terra el llur sosteniment; romanien en l'aire. Eren tres inicials lluminoses, quan havian d'ésser les tres arrels de la realitat.

La nostra novel·la, tant limitada i reclosa, és, emperò, una primera embranzida vers lo vivent. S'ha dit que la seva tònica és el realisme, que reflexa els costums de la nostra gent pagesa, i que ha cercat en el ruralisme la seva defensa contra la abstracció i la vaguetat. Però aquesta novel·la rural catalana ha sofert massa sovint de la manca de vida interior; ha estat reduïda a una forma de descripció de fets i de coses, sense la vigoria dels esclats passionals, barbres i senzills. Aixís tingué tan viva ressonança la «Solitud» de la Victor Català. Perquè ens duia una tremolor d'ànimes, tremolor potent sota les boires. I aixís serà recordat sempre l'admirable episodi de «La Fineta» de les «Marines i Boscatges.»

Parlàvem l'altre dia de la manca de relació entre la nostra literatura i el temps. No podrem escriure al davant de les nostres novel·les: «documents pour servir à l'histoire de la société,» com hauria pogut escriure Flaubert lo mateix que Zola. La vida de la nostra ciutat avui no té qui l'hagi contada. No més alguna petita anècdota de planxadores o de tenedors de llibres. Ahir Barcelona tingué un Emili Vilanova. Avui, no el té.

Ens cal una escola de novel·listes. O si això no fos possible, ens cal un novel·lista que sia un gros o petit Balzac, però que vegi els nostres carrers i les nostres cases, la gent que treballa en el port i a les fàbriques, la que va pel carrer i la que no's veu, que sàpiga comprendre la ciutat en el soroll i en el repòs, en les fesomies de pedra i en les fesomies de carn. Mentres la lírica fa el seu camí, cal que hi hagi un moviment mai deturat en la narració i en les formes justes de què la

teoria es vesteix. L'imaginació entre nosaltres ha pres el ritme del vers o el caient de la crítica, mentre la riquesa d'observació, de realisme, se n'anava cap al teatre. Però també lo més pur del nostre sentit de la realitat ha volgut romandre en la lírica. Exemples ben diferents en són «La Muntanya d'Ametistes» i el primer llibre de poemes d'en Sagarra.

La nostra literatura, té, doncs, la condició d'una formació nascuda en un esclat romàntic i orientada després a una recerca tota subjectiva, a un pur lirisme, sense l'equilibri d'un moviment doble d'imaginació i de realisme en els dos regnes de la poesia i la prosa. Diferent en això de les literatures llatines, ses germanes, en la nostra l'art de la narració no ha tingut l'espai i conreu que calia.

Però de la situació present de la nostra formació literaria no pot deduir-se quina hagi de ser la seva tendència definitiva, la que tanqui el cercle avui incomplet, la que li doni les condicions de desenrotlle que avui li manquen. De les literatures nacionals podria dir-se allò mateix que un dia responia Leonardo el prior del convent de Santa Maria delle Grazie al veure que romanía hores senceres sense pendre els pinzells; «els ingenis elevats primer treballen, després fan, cercant amb la ment l'invenció». En la nostra literatura és de creure que germina una munior de formes que trobaràn demà la seva expressió en la prosa i en el vers, en el cant líric i en la narració, en l'invenció imaginativa i en l'invenció real. Llavors serà assolit l'equilibri i amb les dues ales serà ferm el vol en la claretat del nostre cel.

ALEXANDRE PLANA.

LES CONCIENCIES NACIONALS I LA GRAN GUERRA

DEFENSA DEL MEDITERRANI EN LA GRAN GUERRA

CONFERENCIA LLEGIDA A BILBAO PER EUGENI D'ORS EL 16 DE GENER 1915

(Continuació).

EL PROBLEMA DE GRECIA I EL DE FLORENCIA

Però hi ha més encara. Hi ha un fet que deu entrar en discussió, i que pot servir per a nostra defensa. Hi ha, que'ls partidaris de aquells subtils anàlisis genealògics, no semblen ser-ho sempre i amb conseqüència. Perquè si el factor *sang* amb preferència al factor

terra, és apreciat a les vores de l'Arno, ¿amb quin dret refusariem de portar aquesta mateixa apreciació a les vores del mar Egeu? ¿Com donar per raó del geni de les gents de la Toscana, un element que no prenem en compte en les gents de la Tracia? ¿De lo mateix que'n fem una tesi respecte Leonardo de Vinci, no podríem fer-ne al menys una sospita respecte Demòcrit d'Abdera?

«Mentres Grecia és cretense no es hel·lènica», llegim en una curta nota molt suggestiva de les *Meditaciones del Quijote*. Jo penso exactament lo mateix; però vull que al propi temps se'm reconegui la llibertat de pensar paral·lelament, que mentres Florencia és goda, no tenim encara Florencia. Que, aixís com en una hora senyalada, i sense que, davant la grandesa del fet, poguem recórrer a miserables explicacions ètniques, el *miracle grec* comença a complir-se, aixís a altra hora també senyalada, i per manera igual comença a complir-se el *miracle florentí*. «Aquí acaba l'Orient i entrem nosaltres», pot dir l'historiador de la cultura, separant Creta de hel·lenisme, amb una divisoria convencional sens dubte, però fonament verídica. «Aquí acaba la raça germànica i comencem els mediterranis» podrà dir el mateix historiador quant de l'arbre equívoc d'alguna família teutona. surt la branca dels Alighieri, i en mig d'aquesta branca una punçella llatina hi neix, una flor de geni clar i configurador, plàstic, que guarda en son sí com la passionaria els signes de la passió, la imatge i dibuix arquitectònic de l'Infern, del Purgatori i del Paradís.

Prenguem doncs per autocton el *miracle toscà*, si volem conservar el dret de pendre per autocton el *miracle grec*. Amb igual respecte, amb la mateixa emoció de fonda originalitat, atancem-nos a admirar en els segles dues grans manifestacions del mateix esperit creador. No siguem mesquins, donant, per a explicació de l'un, hipòtesis equivoques o canviant d'etnografia migratoria però no rebaixem tampoc la dignitat de l'altre, cercant-li raó suficient en minucies d'onomàstica o en sòrdides trobes d'arxiu parroquial. Si Grecia és purament europea, ¿és que Florencia és purament italiana?

Dieu que Grecia és un fet isolat en la història de la cultura? ¡Nosaltres no coneixem en la història de la cultura fets isolats! Cerqueu-li a Grecia una solució, una raó. Cerqueu-li en avant o en arrera, en el seu passat o en el seu esdevenidor. Sigueu finalistes, si voleu fugir de ser deterministes; i, si refuseu de donar-li una causa, no refuseu de donar-li un destí. ¿No l'enllacem amb l'Egipte, amb l'Orient? ¡Enllaceu-lo doncs amb Roma, amb Provença, amb Italia. O mediterrani, o be oriental el fet grec no pot sortir d'aquest marge. I haveu de concedir que la filosofia d'Abdera és de stirps oriental si us entoçudiu que l'art de Florencia beu en les fonts germàniques. I si renuncieu a creure que l'art de Florencia és germànica d'origen, confesseu llavors que, malgrat de la tensió política de l'antiga Roma

malgrat de la entrada d'elements estranys, malgrat del *mesticisme* i el *caos ètnic*, la potencia creadora dels pobles de les vores del Mediterrani no va esllanguirse.

EL PROBLEMA DE ROMA

Però Roma constitueix realment i fins a tal punt una dificultat? La inutilitat romana per a la creació artística, encara suposant-la més complerta que no ho fou, encara volent oblidar la arquitectura i noms com el de Lucreci (davant del qual Chamberlain se deté un instant, com davant d'una grossa dificultat), ¿és de tal manera significativa, que tinguem que concloure una diferencia radical de cultures, més encara una oposició? ¿No's tractaria abans que d'una oposició, d'una decadència? Mellor encara que davant d'una decadència ¿no'ns trobaríem davant un fet de canvi de missió, provocat per la diversitat de circumstancies, i que hagués determinat l'enfortiment necessari de diverses actituds en pobles tan sols separats per diferencies regionals? Es costum posar en comparança d'oposició l'idealisme grec, i la seva mena de colonització, pacífica i mercantilista, i el temperament pragmàtic i polític de Roma, el seu afany de dominació, d'administració, de legislació. ¿No tindriem millor, aquí, dues revelacions d'un mateix geni? Un mateix instint plàstic, pogué trobar en la successió dels temps i les circumstancies, dos mitjans distints d'expressió. Plasmar el fang de la terra no es, en el fons, una cosa tan diferent de plasmar el fang de les races.

La intel·ligència i la mà que ahir cisellaren les estatués dels deus, son pròxims parents de la mà i la intel·ligència que avui esculpeixen ànimes i cossos de províncies. Oblidem però que pugui tractar-se d'una senzilla institució d'objectes. Concedim que hi hagi el pas d'una aptitud a una ineptitud, d'una potencia creadora a una impotencia disfregada d'erudició o descoberta en plàgia, ¿podrem deduir d'això, un canvi de races, una substitució de cultures? La Història ens presenta casos semblants en pobles, en nacions en les quals no hi ha manera de figurar-se una ruptura en la continuïtat cultural o social. Se pot dubtar de si les gents de l'Italia de Lleó X eren altres que les gents de l'Italia d'August. Però ningú no dubtarà que les gents de l'Italia d'avui son les mateixes que les de l'Italia de Lleó X. ¿Què han fet, doncs, aquelles de la potencia artística d'aquestes? Poques vegades haurà conegut la Història una abjecció de les arts (excepció

feta tal volta de la poesia), com la que coneix actualment, aqueixa terra en què cada mur i cada pedra son una lliçó de bellesa vivent. ¿Qué ha passat doncs, perque lo que en el Renaixement fou creació i fertil virtut, hagi esdevingut en el Ressorgiment aridesa i plagi i trista erudició, pitjors, mil vegades pitjors, que les de la èpica o de la estatuaria a Roma? ¿Tal volta les gotes de la sang de Teodosi, que diuen si arribaren a Donatello, i que el segle setze tenien tant de braò, s'han esbravat després i se'ls ha escapat tota virtut al passar a les venes dels lamentables autors d'aqueixes fantasies monumentals a Víctor Manuel que avui degraden abominablement la bellesa secular de totes les ciutats redemptes?

L'ALEMANYA DE 1814 I LA DE 1914

Altre exemple tindria Chamberlain més a la vora, altre exemple de més aguda actualitat, i és que veiem una raça perdre una aptitud per pendre una altra aptitud, que semblava la seva adversa. Etnicament son uns mateixos els alemanys de 1914 i els de 1814. Però en 1814, en mig de la política abjecció, els veiem desenrotllar-se en les venes poètiques i de la sabiduria i en 1914 en les de la política, la guerra i la dominació. El canvi ha estat notat per tot el món i encara exagerat per la opinió corrent. Allí aon al començar el segle XIX és Grecia, és Roma als principis del XX. Com en el pas de Grecia a Roma es perd totalment la originalitat artística, en el pas d'un segle quasi se perd a Alemanya la originalitat de filòsops. Diem plagi, diem erudició, referint-nos a l'art de Roma, ¿Quins crits sentim avui en la filosofia alemana? «¡Tornem a Kant!» «Tornem a Hegel!» «¡Tornem a Leibnitz!». Una serie de complicacions, d'enciclopedies, d'obres sintètiques, en col·laboració han saludat a la producció filòsòfica alemanya l'aua del Noucents. Diríem que ella es troba en ple cicle d'alexandrinisme. ¡Ah, alexandrinisme! ¿També per ventura, Germania s'haurà tornat mediterrània? ¿O bé passa, que en aquest dies dels Cohen i dels Simmel, en què els jueus han dominat allí el món de la ciencia i el de l'ensenyança, podria parlar-se, si no respecte a la nació alemana, respecte a la inteligencia alemanya de *mesticisme* de *caos ètnic*? ¿O bé provaríem nosaltres, mediterranis agressius, venjar-nos simètricament de la tentativa de germanització de nostra Florencia i prenent peu en les divagacions antropològiques d'un De Quatrafages qualsevol, assegurariem que la aptitud filòsòfica havia estat donada als

alemanys per infusions de sang estrangera, francesa o eslava i que la tal sang s'ha agotat en Nietzsche, com les supersticions d'una Florencia gòtica, deuen pensar que va acabar amb Miquel Angel aquella sang teutònica productora segons ells de l'art a Italia?

NO SIGUEM MASSA SAVIS

No! Allunyem-nos de la mortal pobresa de aquestes separacions, d'aquestes distincions, d'aquest senil regateig recíproc d'homes, de families, de pujances. No siguem massa savis. Recobrem el sentit, candorós i clar, de les grans realitats matrius. Sapiguem reconèixer sempre les unitats vivents de la cultura, per entre els dalts i baixos dels temps, per entre la suplantació i desaparició d'aptituds.—Una és Italia, malgrat de sa caiguda des dels esplendors de la estètica medicina fins a la nul·lilitat de la estètica garibaldina. Una és Germania, malgrat que la alegria profètica d'un Schelling, hagi estat substituïda per l'enciclopedisme més xinesc encara que alexandri d'un Wundt; malgrat que la poesia hagi deixat son regne a la Praxis, i l'idealisme a l'utilitarisme més cru, i les petites Corts siguin substituïdes per un gran imperi, i el cicle de les llums, pel cicle de la guerra, i les ales bronzents dels *Xenien*, per les ales bronzidores dels *Tauben*.—Aixís també és una la cultura mediterrània, malgrat que de Grecia es passi a Roma i s'amodorrin les arts i les canyes de les místiques nimfes se tornin llances de les legions. Afirmem de bon grat, que en la historia alemanya, entre 1814 i 1914 no hi ha una oposició. ¡Però que se'ns mantingui el dret de dir també que entre Grecia, Roma i Florencia hi ha una familia!

Les característiques dels membres d'aquesta familia els trobem tots reunits i portats a sublimitat per un home. Aquest és l'home, el mirall de la raça, grec, romà, florentí a la vegada, no deü als elements estrangers cap element de sa fina maduresa, de sa personalitat completa. Tots el coneixeu aquest home. La memoria l'evoca aixís que s'anomena el Mediterrani. Si no atinéssim a encepagar-lo, ens el denunciaria el mateix Chamberlain, amb sa cura d'esquivar-lo sempre, amb la preocupació que'ns mostra quan no l'assoleix. El nom és d'un fill de l'humil Giovanni de Santi, que nasqué, segons el Vasari: «a Urbino, ciutat nobilissima d'Italia el divendres Sant de 1483».

XENIUS.

(Acabarà).

VAIG DE NIT PER UN CAMÍ

Vaig de nit per un camí
on hi ha lluna i flò de murta,
que la nit és curta, curta
i l'amor lleva el dormí.

L'oratjol que ve d'enllà
es tan dolç, que fa plorâ;
la quintana és tota blanca.
Un ocell diu en la branca:
—Si et voldrà, si no et voldrà.

I l'estel pur que somriu
en el cel que tot se bada
i que és, dalt la serralada
dolç, i pàl·lid com un riu.

JOSEP CARNER.

EL CORB

Jo m'estava assegut sota l'ombra protectora d'un pi, comtemplant, amb esguard distret, l'horitzó misteriós. El mar era verd; el cel era llis i clar; del confí s'aixecava una boira suaument rosada; als meus peus les ones venien a desfer-se mansament vores les roques.

De sobte una fressa d'ales m'ha fet girar, i un corb, un gros corb negríssim, d'un negre blavós i lluent, ha passat davant meu. I en aquell deliciós paratge, i en el matí dolç i intens, la presència de l'ocell carnicer ha estat torbadora.

L'he seguit amb l'esguard fins que ha desaparegut darrera una penya. I les meves visions que adés eren placèvoles han esdevingut esgarrifoses. Perquè suara me semblava veure un chor de verges que dancessin en la platja deserta. Vestien túniques blanques i subtils. Llurs gorges recordaven la gràcia harmoniosa dels lliris. I la cabellera d'or, constel·lada de roses, onejant amb el ritme de la dansa, els arribava fins als peus petits, immaculats com l'escuma del mar.

Ara la visió era ben diferent. Cases en

ruïnes, soquerrades, torturades, alçant un clam silenciós al cel indiferent. Els camps violentament remoguts en tots indrets pels obusos llords. Arbres fantàstics que es retorcién dolorosament com ferits pel llamp. Vells de llongues barbes d'argent que s'havien tornat folls i anaven d'ací d'allà pels camins. Infantons amb l'esglai reflectit en els ulls càndids. I en un recó de carní, abandonat, un soldat mort que servia de pastura als corbs. El seu vestit destroçat deixava mig veure la carn del color de la terra i en el noble pit se li veia una ampla ferida: damunt d'ella un corb li anava devorant les entranyes—el pobre cor fet per estimar. Un altre corb mentrestant li enfonsava el bec afilat dins les conques unides, d'on havien estats arrencats els ulls fets per meravellar-se amb la bellesa de les coses.

Destacant-se entre la terra sangonosa i l'ombra dels corbs, un front blanc, ample i combat, un front de pensador, fet per a les més altes meditacions, lluí com l'ivori.

CARLES RAHOLA.

1. «*Vexilla Regis prodeunt Inferni*
cap a nosaltres; doncs, endavant mira,»
me digué el mestre «a veure si ja el lluques.»
4. Com dins la boira baixa, o en ser vespre,
ens apareix de lluny, ventant ses pales,
algún molí a qui el vent fa donar voltes,
7. cosa semblant creguí jo llavors veure;
aprés, pel vent, posí'm darrera el guia,
res més havent-hi aon redós trobar-hi.
10. Era arribat (i amb por en vers ho poso)
on dintre'l glaç, del tot, eren les ombres,
com broces dins cristall transparentant-s'hi.
13. Unes jauen, i estàn les altres dretes,
qui sobre'l cap, i qui damunt ses plantes;
altres, fent arc, els peus i el cap ajunten.
16. Quan ja talment enllà arribats siguérem
que li plagué a mon mestre l'ensenyar-me
lo ser creat qui fou de tan bell rostre,
19. me féu parar, del meu davant anant-se'n,
«Vetaquí en Dite, i aquell lloc» dient-me
«aon convé que de coratge t'armis!»
22. Quant sang-gelat quedí'm i sense forces,
no ho demanis, lector; dir no ho podria,
per tal com no hi ha mots que hi abastessin.
25. No'm vaig morir i, amb tot, restí sens vida;
i ara imagina, si tens lluc d'ingeni,
com me quedí privat de l'una i l'altra.
28. L'emperador del dolorós reialme
de des mitg pit s'estava del gel fòra;
i amb un gegant puc més jo acomparar-me.
31. que un gegantaç amb un dels seus dos braços:
Figura't, doncs, el tot quant gros te d'ésser
perquè d'uns membres tals no's desavingui.
34. Tan bell com fou, i tant que ara repugna!
I en contra'l seu F'autor alçà les celles!
bé cal que tots els dols d'ell procedeixin.
37. ¡l com semblà'm a mi gran meravella
quan en sa testa hi reparí tres cares!
L'una al davant, i aquesta tota roja,
40. les altres dos amb eixa s'ajuntaven
del mig de cada muscle en el dessobre,
i de la cresta al cim les tres s'unien;
43. semblava d'un blanc-groc la de la dreta,
i era la esquerra del color que tenen
els nats aon el Nil al pla davalla.

46. Sota quiscuna eixien dos grans ales,
tal com esqueien a uns ocells tan grossos;
veles de mar tan grans jo mai he vistes.
49. De rat-penat a istil estaven fetes,
sense cap ploma; i quan les estenia,
del llur ventall n'eixien tres venturies:
52. Per elles fou glaçat tot el Cocito.
Plorava amb els sis ulls, i per tres barbes
li queien plors i bava sanguinosa.
55. De cada boca amb el dentat trinxava
un pecador, a istil de bregadora,
i aixís ensems a tres gemegar feia.
58. Al del davant menys li era el mossegar-lo
que'l sê unglejat, puix que la esquena, a voltes,
sense ni un bri de pell li era deixada.
61. «Eixa ànima de dalt, amb major càstic,
és Judas Iscariot» me digué el mestre,
«té el cap adins, i els peus branda a defora.
64. Dels altres dos, als quals el cap els penja,
el que queixala el morro negre és Brutus:
Mira com s'extremeix sens dir paraula!
67. I l'altre és Cassi, tan fornit de membres.
Emprò la nit ja torna; i d'entornant-se'n
l'hora ha arribat; puix res ens manca a veure»
70. Tal com volgué, a son coll pengí'm de braços;
i ell escollí el lloc i la hora a posta;
i quan les ales foren prou obertes,
73. als seus costats peluts anà a arrapar-se.
Llavors anà baixant, de tofa en tofa,
per entre'ls pèls i les glaçades pannes,
76. En arribant al lloc aon la cuixa
va a definir-se dintre'l tou de l'anca,
amb cansament i angoixa, lo meu guia
79. girà's, al lloc dels peus el cap duient-hi;
i s'agafà dels pèls com hom qui puja,
tal que'm creguí que dins l'infern tornàvem.
82. «Aguanta't be em digué, bufant, mon mestre
com hom cansat, puix per aitals escales
de tants i tants de mals hem de sortir-se'n.»
85. Per un forat de roca eixí defora,
i a mi'm posà assegut en el seu caire;
després hi vingué ell amb passa destre.
88. Alcí jo els ulls, pensant-me ben bé veure
a Llucifer tal com deixat l'havia;
però el vegí el revés, comes enlaire.
91. Si esdevinguí llavors pertorbat d'esma,
que ho pensin els senzills, qui no's fan càrrec
de que era el punt que jo passat havia.
94. «I ara, ja aixeca't!..» me digué mon mestre,
«llarga és la via i el camí difícil,

- i a mitja terça el sol ja va enfilant-se.»
97. Cap passadiç de gran palau no era
el lloc aquell, sino presó de roques,
de mal trescar-hi, i de clarò esquifida.
100. «Abans que d'est abism jo no me'n vagi»
estant ja dret, diguí-li al meu mestre,
«respòn-me un xic, per treure'm els meus dubtes;
103. on és el glaç? I aquest perquè aixís fixe
s'està cap per avall? Com en breus hores
ha fet el sol traspàs del vespre a dia?
106. I ell a mi: «Tu encara t'afigures
que ets part d'amunt del centre on m'arrapava
als pèls del verm malvat que el món travessa.
109. Mentre aní davallant, allà tu fores;
mes, al girâ'm, llavors el punt passares
que atrau a si del món tot lo que pesa;
112. i et trobas ara a sota l'hemisferi
contraposat a aquell que la terra àrida
cobreix, i sots qual cim donà la vida
115. l'Hom qui nasquè i morí sense cap màcula:
Tu tens els peus damunt la xica esfera
que la Giudecca té a la banda oposta.
118. Quan són allà a la nit, ací és de dia;
i aquest qui'ns feu amb els seus pèls de escala
està ara igual plantat com al principi.
121. Llençat del cel, aquí féu la caiguda;
i la terra, que ací abans sobreixia,
per horror d'ell, un vel de la mar fent-se,
124. vingué al nostre hemisferi; i tal volta
per fugir d'ell deixà esta gran sotada
la terra que ençà es veu, sorgint enlaire.»
127. Un lloc hi ha al fons, de Belzebú a distancia
igual, en llarg, de Llucifè a la tomba,
que, no pels ulls, sinó pel sò se nota
130. d'un rierol qui d'est indret se'n baixa
per la esquerra d'un roc, que ell mateix féu-hi
amb el seu curs, i té una pendent xica.
133. El guia i jo per esta via oculta
entràrem, al món clar per entornârs-en;
i sense ni pensar en reposar-nos,
136. anem amunt, jo arrera de mon guia,
fins a veure d'aquelles hermosures
que hi han al cel, peruna clariana:
139. Per'cí, a reveure eixirem les estrelles.

Trad. N. VERDAGUER I CALLÍS.

CATALUNYA DAVANT LA GUERRA EUROPEA

QUESTIONARI:

- I.—Creu que els principis nacionalistes, que són el fonament doctrinal del catalanisme, tenen una participació en la lluita?
- II.—Pensa que el desenllaç de la guerra influirà en el moviment nacionalista de Catalunya i en les possibilitats del seu triomf?
- III.—Quina posició opina que ha d'adoptar Catalunya davant la guerra europea?
- IV.—Quines lliçons considera que ha de treure Catalunya dels esdeveniments actuals?

CONTESTACIONS REBUDES

A. ROVIRA I VIRGILI.

I.—La participació dels principis nacionalistes en la lluita, és evident. Tota guerra, i molt més la gran guerra actual, ofereix diversos aspectes: el polític, el militar, l'econòmic, àdhuc el filosòfic i el religiós. Hi ha qui, no sabent veure aquesta multiplicitat d'aspectes, es fixa en un sol i prescindeix dels altres. Els que més tendeixen a caure en aquest error d'òptica mental són els ideòlegs i els obsessionats pels problemes econòmics. Per als primers, tota la lluita es redueix a la pugna entre certes fórmules ideals i abstractes. Per als segons, les guerres no són altra cosa que lluites econòmiques (concorrença industrial, rivalitat comercial, necessitat de mercats i de territoris productors de primeres matèries).

Sempre ens han semblat equivocades aqueixes visions unilaterals. I mai ens ho han semblat tant com en la guerra actual. Té aquesta, naturalment, son aspecte ideològic i son aspecte econòmic; però predominantment, fonamentalment, és una guerra política, la més política de totes les guerres del món.

El principi de les nacionalitats—que és l'expressió dins el Dret públic de les forces o energies nacionalistes—hi té una participació essencial. És la qüestió de les nacionalitats ço que ha mantingut encès durant una centuria el foc d'agitació de la península balcànica, d'on ha saltat l'espurna que ha produït el foc espaventable d'avui. És la qüestió de les nacionalitats ço que ha fet de l'Àustria-Hongria un Imperi interí, menaçat tot-hora d'enfonsament. És la qüestió de les nacionalitats ço que ha plantejat el plet de l'Alsàcia-Lorena, del qual ha dit algú que ha estat l'eix de tota la política internacional europea de 1870 ençà. És la qüestió de les nacionalitats ço que ha conservat irreductible l'enemistat austro-italiana a través trenta anys d'al·liança diplomàtica... Cal tenir en compte, però, que difícilment trobem dins la realitat el principi nacionalista ideològicament pur. Representació del criteri de justícia dins l'organització dels

Estats, és negat o adulterat sovint pels egoismes i les ambicions nacionals i estatals.

A aquest pregó i formidable element nacionalista cal ajuntar-n'hi un altre, pregó també i més formidable encara: la lluita racial entre germans i eslaus, entre pangermanisme i paneslavisme, entre el *Drang nach Osten* i la barrera eslava que s'oposa a aquell moviment d'absorbent expansió. La rivalitat racial entre els llatins i els tudescs, i entre aquests i els anglo-saxons, no ha presentat mai un caràcter tan marcat, tan nèt, tan precís, com la rivalitat germano-eslava. La topada d'eslaus i germans era una fatalitat històrica. La guerra del Centre europeu contra l'Occident, podia ésser evitada; la del Centre contra l'Orient, era inevitable.

II.—Crec que el desenllaç de la guerra exercirà una forta influència damunt l'esdevenidor del nacionalisme català, sobre tot si venç la Quàdruple Intel·ligència.

Anc que no fos per raó de les idees directrius que guien la política dels Estats en guerra, anc que només fos per la situació de fet que s'ha creat, la victòria dels Imperis centrals constituïria la desfeta del principi nacionalista, puix agreujaria la situació de les nacionalitats oprimides i augmentaria el nombre d'aquestes. Al contrari, la victòria de la Quàdruple Intel·ligència donaria, en general, una solució favorable als problemes nacionalistes. Diem una solució favorable, i no una solució perfecta; i ho diem en general, i no referint-nos a tots i cada un d'aquests problemes. Esperar el triomf en bloc, total i universal d'un principi, és una ingenuïtat dels que es formen de la realitat social una concepció idíl·lica.

Poderoses dins la vida dels pobles contemporanis les influències mutuelles, ¿com pot deixar d'influir en el moviment català el desenllaç favorable o desfavorable al nacionalisme que la guerra europea tingui? Si la quasi totalitat dels pobles que sostenen reivindicacions patriòtiques, les veiessin satisfetes ¿no es produiria una intensificació de moviment catalanista, un esplèndid esclat de noves esperances, un més ardent anhel de con-

querir per a Catalunya la llibertat obtinguda per les altres nacionalitats?

III.—Entenc que hauria estat un gran bé per a la nostra patria donar, davant Espanya i davant Europa, l'impressió que aquí som francs partidaris del grup anglo-francès. El contrast amb l'Espanya castellana hauria estat tan visible, que la nostra personalitat diferenciada, la nostra ànima nacional, s'hauria mostrat als ulls de tothom.

Això ens hauria guanyat la simpatia còrdial de la França i l'Anglaterra. I aquesta simpatia, degudament cultivada, seria per a nosaltres una considerable força.

Tot eficaç concurs exterior que pugui arribar als catalans, ha de venir necessàriament de la França i l'Anglaterra. Prou que ens ho ensenya l'història! Per a les nostres lluites polítiques, parlamentàries, econòmiques, lingüístiques, etc., amb l'Estat central, el comptar amb les simpaties de París i Londres ens seria una potent ajuda.

IV.—La principal lliçó que hem de treure de la guerra els patriotes catalans, és que ens cal tenir una política internacional, per dir-ho així, i desplegar una intensa acció exterior, com fan totes les altres nacionalitats.

Els catalans no hem fet res fins avui per a interessar l'opinió universal en la nostra causa. Hem fet una política massa casolana i retreta. I ens és indispensable fer acte de presència en el gran escenari internacional, on qui no hi és, no hi és comptat.

M. REVENTOS.

I.—No, en absolut. La guerra ha tingut altres orígens. Només els nuclis nacionals molt forts varen fer en l'època de les decisions (1850-1870) guerra d'unitat moguda per principis nacionalistes. No hi ha ningú que lluiti avui per aquests principis. És més, Irlanda i Alsàcia, els dos casos de nacionalisme que estaven a punt de ser generosament resolts dintre la vida civil fan amb la guerra un fort pas endarrera. No parlem del ridicolíssim nacionalisme italià menat per G. Rapagneta. Ara, lo que potser sigui una providencial ajuda per a les causes nacionals, és la pau. S'ha parlat d'un estat-coixí Polonès lligat a Rússia econòmicament i amb un príncep Hohenzollern, i d'altre estat federatiu de Belgica, Luxemburg i Alsàcia inclòs en el Zollverein i regit pel rei Albert, amb la qual cosa se'ns ofereix una solució elegant de la guerra i una reparació de la sort de Polònia i de la d'Alsàcia, tan alemanya com francesa i víctima del xoc de les dues potències.

II.—El moviment nacionalista català està deslligat de tota connexió immediata amb la vida internacional. Dintre l'Estat no res representa Catalunya i molt menys en l'acció diplomàtica o militar de l'Estat espanyol. Si en algun ordre hi ha divorci és precisament aquest. Unicament la crítica de l'inopia espiritual i de la incapacitat governamental porten segell català i és ben poca cosa.

III.—L'efecte primer i més deplorable de la guerra ha

estat la mort de la llibertat de pensament que gaudíem creient-la inatacable. És perdonable que Maeterlinck davant el dolor de sa patria no servi la seva alta posició que el mediocre Hauptmann se posi al servei de les formes més cridaneres de la glòria del imperi. Però ja no ho es que Fransa en pes s'alsi contra A. France perquè escribia paraules generoses i contra R. Rolland perquè tenia precedents d'unitat europea en l'obra de sa vida i no volia renunciarlos. I menys encare que a la Sorbonne se llegeixin textos de'n Xarau de l'Esquella (!) i se dongui veu an en Blasco Ibañez. Que hem de fer els catalans davant aquet frenètic no entendre raons i voler posar a una banda tota la hipocresia i la insinceritat, a l'altre tota la barbarie? Pendre partit no per Fransa o Alemanya, sinò pels del himne del odi, hauptmanià o pels lectors de l'Esquella a la Sorbonne? Qui tingui coratge per fer-ho que ho faci però millor es restar en l'afirmació d'unitat de federació europea de homogeneïtat de cultura malgrat tot de fraternitat per a dema, de assegurança de que cap poble pot ésser exclòs de tal comunitat. I així i tot, als que han afirmat i raonat aquesta opinió...

IV.—Per a Catalunya, especialment, cap lliçó te la guerra però les generals que ens dona son prou interessants. El fet capital que pot deduirse de la guerra es aquet: La democràcia no es la millor fórmula de llibertat. Les dues forces en pugna real son les de major llibertat i menor democràcia d'Europa. Es clar, la gent confon llibertat amb desorganització i per això Alemanya es el model de les opresions d'una banda la caserna; d'altre, entre els intel·lectuals les escoles, les col·laboracions. Aquest es un erro perillós: les escoles no maten els individus, sino que els individus engendren les escoles. Savigny es tot l'històricisme fins el de Taine i el de Schmoller, i Jhering tot l'individualisme fins el de Duguit p. ex. Are a Alemanya ni a Anglaterra hi ha la llibertat de càtedra d'Espanya que consisteix en ignorar el que s'esplica, però aquesta llibertat major en els païssos de rassa llatina—això de la rassa llatina es un dir—no val pas la pena de ser defesa. La guerra ens mostrarà l'eficàcia del patriotisme segona lliçó que'ns feia falta, alsant la cobardia ambient de la nostra política o fent-nos en avergonyir. I per fi ens situarà en un camí de justa apreciació de lo nostre igualment llunyà del portuguesisme i de la ridícula exaltació dels models europeus, de més modern estil.

ANDREU NIN

I.—Sense que accepti a ulls clucs la teoria del materialisme històric, ni que, com a mètode li concedeixi una valor absoluta, en ço que esguarda a la guerra la considero confirmada en l'essencial. En els seus orígens i en la seva gestació, el tràgic moment europeu obeeix a causes d'ordre econòmic,—a la lluita per la conquesta de mercats, als antagonismes produïts per la llei de la concorrencia,—que romanien en estat latent, i que habien forçosament d'esclatar d'una faïç monstruosa.

La responsabilitat de l'afrosa hecatombe pesa per un igual damunt de tots els pobles bel·ligerants, fent excepció, però, de Serbia i Bèlgica, que han gaudit del trist privilegi de servir de *pretext* (disfregat d'un cert barniç de generós altruisme que ha captivat als esperits suggestionables) a l'intervenció de les potències de primer rengle.

En resum, la guerra és, en els seus fonaments, una conseqüència fatal del modo de producció capitalista; més, no essent tantsols el factor econòmic el qui forma el complicat engranatge de la màquina social moderna, entren de retop en pugna, SECUNDARIAMENT, problemes ideològics i polítics. entre'ls quals ocupa un lloc preeminent el de les petites nacionalitats.

II.—Vivim encara massa enfòra d'Europa. Dubto que'ls corrents ideològics que s'hi produiran en acabar-se la guerra, tinguin un ressò tan intens a Catalunya que puguin sotsmoure la consciència nacional mig adormida. Si, pel contrari, hi repercuteixen fortament, i si, com sembla, són solucionats els plets d'alguns dels pobles que lluiten per la llur deslliurança, l'exemple pot produir una reacció favorable al nostre moviment per part dels que encara l'esguarden amb indiferència, i pot servir aiximateix d'estímul als militants per a emprendre una tasca intensa de nacionalització, de reconstrucció espiritual, indispensable per al triomf de la causa de Catalunya.

III.—L'ideal de Catalunya no el representa cap dels pobles en guerra ni ha adquirit el moviment nacionalista prou intensitat perquè pugui ésser tingut en compte quan es plantegi la pau. Percatada, per altra part, que fóra una aventura més, sense cap eficiència l'intervenció de l'Estat al qual pertany en el conflicte, Catalunya ha de declarar-se en favor del manteniment de la neutralitat (d'una neutralitat espiritualment *activa* que de res s'assembla a la neutralitat mansueta del govern), promovent i propulsant solucions dels problemes econòmics que la conflagració ha plantejat, galvanitzant el cos social espanyol i obrint ampla via a la discussió serena i despassionada de les inquietuts que a les consciències ha suggerit la guerra.

IV.—Que la constitució actual dels Estats és una contínua i permanent amenaça al dret de les petites nacions i que la unió de tots els pobles europeus sota la forma federativa és l'única garantia de pau duradora.

LLUIS BERTRÁN I PIJOAN.

I.—Pel cas present cal fer una distinció entre dos estats de principis nacionalistes. L'un, en el qual la consciència nacionalista és flagrant, escueta, sense, quasi bé, altra finalitat que ella mateixa. L'altre, en el qual seva acció s'estén en més vastes proporcions, així que l'agror nacionalista resulta, per un dir, diluïda; tal que ni per molts no és oviradora.

En el primer estat, crec que'ls principis nacionalistes

no tenen participació essencial en la lluita. Per la senzilla raó, que aquella preponderància doctrinària no hi és. I així, en certa guisa, venen a dir-ho els professors de la Universitat de París, E. Durkheim i E. Denis, en l'introducció a un estudi sobre'l tema, «Qui a voulu la guerre?»

Els Estats d'avui en dia es ressenten d'una manera de ser, sinó convencional, al menys advinguda; car en l'absorció sota un centre uniformista, les variants ètniques i racials de cada nacionalitat queden d'una valor molt relativa; en tal faisó, que l'ambient general no pot dir-se que sia un ambient de principis nacionalistes, en aquella mesura i vibració, com és, per exemple avui a Catalunya.

Bethman Hollweg, d'Alemanya estant, llença l'especie, que no s'ha de creure pas que Anglaterra intervingués en el conflicte, perquè Bèlgica fou invadida. Si hi prengué part fou per propia conveniència, no per defensar un honor, un dret, un principi, una nacionalitat. I en això va molt bé,—diu *The Times*,—el canceller alemany; i afegeix el gran diari que, no sia cas que els anglesos mateixos creguin que l'Anglaterra va a la lluita, així com una mena de «Don Quixot» internacional, nó; és que als *interessos* d'ella convé tenir les costes pròximes, lliures de grans potències, que poden esdevenir un dia enemigues; i perquè, com va ara contra Alemanya, defensà, també, altres temps, els Països Baixos contra Espanya i contra la França de Napoleón. I, encara, són àdhuc palpitants les paraules de Sir Grey al Govern Imperial, quan aqueix li deia si Anglaterra restaria neutral, cas de respectar Alemanya la neutralitat de Bèlgica; contestant aquell que el seu Estat no volia lliagar-se amb compromisos...

Estenent els conceptes de ço que'n diem principis nacionalistes, acció nacionalista, opino que hi juguen un paper essencial en la lluita. Recordi's el cas de Serbia, per la Bosnia Herzegovina; l'Itàlia, pel Tirol i el Trentí; i en general el ferment dels pobles balcànics, que «volen ser ells.» El d'Alemanya és, també, vigorosíssim; creu ella arribat el seu moment en el rodar de l'Historia, la hora de l'apoteosi de la raça germana; ells han de dominar el món! I així es llencen a batre's.

La França, l'Anglaterra, i a chor tots els estats aliats, enfront de l'enemic, que diuen barbre, clamen que lluiten per l'alliberament, pel dret, per la cultura, per la raça: heu's-aquí factors, principis nacionalistes. Ells són els primers en no respectar-ho; invoquen paraules sonores; és possible; però molt significatiu és que, encara que no sia més que per conveniència, s'hi amparin.

Ni val a dir, tampoc, que ço qui fermenta la guerra és un instint de domini, de lucre; que és lluita de comerç, que són tràfec de l'Economia. No s'han de negar que interessin, també, aquests factors; però aqueix esperit de riquesa, de fortitut, de predomini, d'hegemonia, són, precisament, manifestacions del nacionalisme; és l'ànima del nacionalisme qui pren varies formes en l'exterior a través de la vida, en el contacte evolutiu amb el temps, l'Historia, l'Espai; com la cultura és, també, una de tantes altres manifestacions.

¿Puix, què; és, per ventura, el nacionalisme, un concepte metafísic abstracte, una raó pura?

L'aparença—n'hi ha que diuen—i fins la realitat nua ens fan veure que és tot purament *qüestió d'interessos*; ni això de les nacionalitats no és cosa que se'n parli. Mes, dir d'aquesta guisa, és fal·lacia; car sovint el factor *nacionalisme* és així com sub-conscient, millor dit: el nacionalisme constitueix el fons comú, universal, indiscutible, PRESUPOSAT; és aquell sediment primari, del qual les vegetacions han sorgit, i llurs floracions excel·liren amb tanta magnificència que, manta vegada, són preses com valors ja en sí absolutes.

Avui mateix a Catalunya, el sentir nacionalista és aparcebut, com no ho serà, per ventura d'aquí a unes dotzenes d'anys, quan Catalunya haurà retornat al domini del Mediterrani.

II.—No s'ha d'esperar dels de fóra, el triomf nostre; el qui cerca en les obres d'altri la propia substància, comet un contrasentit i perxò mateix declara la seva impotència i es fa un apèndix, sense personalitat; crec que el triomf ha de néixer del propi esforç i valiment.

Això parlant en termes absoluts; resten, però, marges relatius, que manta vegada decideixen; car així com els fets de 1714 no'n foren la causa, però aconseguien l'ensorrada de Catalunya; també, ara, del trasbals europeu ens poden pervenir aventatges.

D'aqueixa faisó, pot influir-hi, encomanant un sentit pràctic d'heroicitat a ço que entre nosaltres sia un xic platònic, àdhuc, i reclòs en esferes massa teorètiques.

En què, tal vegada, s'expandirà un ambient en el qual les reivindicacions nacionalistes hi tindran major escalf, per virtut de que s'hi atindrà més en els drets de les nacionalitats; no oblidem l'acció directa o indirecta de Serbia, Montenegro, Bèlgica, Holanda, Suiça, Polònia, Grècia, etc.

Aqueixa atenció, aqueix *fixar-s'hi* creiem que pot ser eficaç, a la major amplitud del treball reivindicador de Catalunya. Recordaré sempre com, venint de Roma, enraonant amb un italià vaig dir-li, concretant la meua nacionalitat, que jo era fill de Catalunya; i no m'entengué; vaig haver d'afegir, d'Espanya.

Es evident que aquesta ignorància no afavoreix per res a Catalunya; mentre el món exterior confongui Espanya-Estat amb Espanya-Nació, sense cap altre cultura, civilització ni llengua que la castellana, pel caràcter oficial d'aquesta; mentre duri la desconexió de Catalunya, ja no com a part del mapa d'Espanya, mes com a Poble, evidentment la nostra tasca ha d'ésser molt més improba.

A aquella atenció, a aquell *fixar-s'hi* pot contribuir

la gran revolució d'Europa; doncs, perxò pot influir i afavorir el moviment nacionalista de Catalunya.

III.—Una posició de centre; ni decantada enterament a l'una banda, ni a l'altra; car tenen quiscuna els seus punts d'obrir aventatjosos i defectuosos.

L'Alemanya, té un regisme de federacions, d'autonòmies i ciutats lliures, com no té, per exemple, França. En ordre a la civilització i a la cultura, no pot menysprear-se sinó empesos d'obcecament; acàs una part incalculable de la ideologia moderna té fonts a l'Alemanya; potser la gran Revolució Francesa és una guspira germànica qui s'abrandà en les daurades messes dels llatins. Però Alemanya dóna vida a la Turquia; i amb això manté l'ignominia d'aqueix poble, que no s'hauria de comptar entre'ls d'Europa; i que tal vegada haguera ja desaparegut, per ventura dels Balkans.

Germans de raça, la França, l'Itàlia i en part l'Anglaterra, no n'hem de fer l'elogi; són vinyes d'ubèrrims esplets i ens atrauen com una dòna formosa. Però amb la Rússia, ¿què tenim que veure? ¿Amb quin dret, anant del braç d'ella, es combat la barbarie germànica? En canvi la mateixa Rússia colpeix la testa del Gran Turc, i això és cosa bona; mes no voldriem que amb la seva enorme grapa arribés a trepitjar el sacre Mediterrani.

Deixem, sense acometre, un sens fi d'apreciacions, de aventatges y desaventatges, que'ns farien ésser llarguissims.

IV.—La suprema lliçó, dins la qual totes les altres és refonen, és que Catalunya. deu capténir-se en intensificar la seva obra com a Poble, an el cultiu de la seva personalitat, per damunt tot altre quefer; car tot home qui no cura de sí mateix, abocant-se al de fóra, en desmesura, s'anorrea, i, la seva existència és absorbida en l'altre.

N'hi ha prou en mirar el tristíssim paper d'Espanya en l'angoixa d'aqueix moment de sublim parteratge; no és aventurat el dir que romandrà ella més afèblida que les qui són en guerra; comparem ço que era Italia, d'abans anar a la lluita, ço que són els Estats Units del Nort Amèrica.

En canvi, mirem l'esforç dels grans combatents; no-més aquells són dignes d'alternar en l'estadi, que en l'acerbitut d'aquesta hora se'n disputen l'hegemonia.

No desitjaría, en dir això, anar a la lluita armada; ni tampoc no faig l'apologia de la guerra; la considero com un estat mòrbid. Mes, com diu Sant Tomàs d'Aquino, malaltia no és perfecció, però és senyal de vida, puix ço qui és mort, no pot ésser ni sanítós ni malaltic. I diu Jesús: Deixeu als vius que enterrin llurs morts.

* * *

LLETRES

NARRACIONS EXTRAORDINARIES, per Joan Santamaría Monné.—Imp. Fill de Domingo Casanova, Barcelona.

Veus-aquí un llibre que'ns mostra una personalitat neixent amb tot i convenir que *Narracions extraordinaries* no és pas una obra definitiva. L'aparició d'en Santamaría en el camp de les lletres catalanes ha estat com el florir d'un pomeró que ens dona alegria als ulls però el trobem més bell encara perquè servem l'esperança que després n'heurem la fruita assaonada.

Adeleixen *Narracions extraordinaries* primer de tot, al nostre entendre, d'un excés de tortura. I aquesta tortura perjudica l'obra. Sembla com si en Santamaría hagi volgut escriure un llibre on s'hi palesés en alt grau ço que Montaigne anomenava *l'espaterrament* i Bergson, el pur esperit, empara amb els mots de *delicte estètic*.

Hi hagué un temps, que, a França primer que tot, i més pronunciadament que en cap altre banda, sorgiren una currúa d'escriptors donats a fer del llegidor, no un deixeble que segueix amb delectança les lliçons del mestre, sinó més bé un home que a copia d'emocions l'insensibilitzaven a l'extrem de convertir-lo en un vulgar estòic. La qual cosa era no ja un delicte estètic, més social.

Del llegat d'aquells escriptors anomenats realistes, Zola en primer terme, se'n nodriren bon nombre d'altres escriptors que els succeïren. I com és de llei en aquesta mena de successions, anaren empitjorant-se més i més fins a esdevenir contemporani nostre Mirbeau, l'obra del qual no té per a nosaltres altre valú que la que tindria l'objectiu d'un aparell fotogràfic posat enfront d'una munió d'homes en lluita.

En Santamaría no direm que entri de ple en la escola realista, però sí que camina per uns viarany que hi menen.

S'és volgut trobar en *Narracions extraordinaries* germania amb les *Histories extraordinaries* de Poe, ara de poc tan acurada i bellament traduïdes al català per en Carles Riba. Confesem que la germania no li sabem trobar. En tot cas ço que hi trobaríem seria un parentiu i encara no massa directe.

Primerament: Poe no ama la tortura per la tortura. La tortura cas que hi sigui — cosa que creiem — pervé dels problemes psicològics i ètics que hi planteja. La tortura no és duta a les seves *Histories* perquè sí, mes amb un afany de aprofundir seriament en els múltiples aspectes de les figures que desenrotllen l'acció.

Segonament: Les *Histories* de Poe tanquen un símbol. Quantes voltes, rera la humanitat de les figures, s'hi veslluma quelcom que és alliberat de tota humana.

Veus-aquí els punts més essencials en què es diferencien Poe i en Santamaría. Mentres en el primer la tortura en les seves *Histories* és *espontania*, en el darrer hi és *imposada*.

Noresmenys les *Narracions* den Santamaría fent excepció d'alguna són purament imaginatives malgrat de voler ésser reals. (Recordeu de entre les que entren en la

excepció que diem, *La professó* perjudicada per recordar massa directament una esplèndida narració de d'Annunzio i el tríptic *La petita* el qual sobretot el darrer capítol és bell de debó).

Altra de les coses de dordre del llibre den Santamaría es la deixadesa d'istil que hi sura. I és més de dordre encara quan creiem que podia haver-ho esmenat amb relativa facilitat. Al qui com en Santamaría té la riquesa de lèxic que mostra en alguns fragments no ha de ser-li difícil seguir una ordinació en els mots. Ordinació avui ja gairebé amada i seguida per tots els escriptors catalans que no creuen en ço que adés s'anomenava *istil espontani*. Cal recordar que la forma és cosa essencial.

Tot ço que portem dit és amb una alta simpatia per l'escriptor que respòn al nom de Joan Santamaría Monné. I aquesta simpatia pervé com hem dit més amunt de l'esperança que ens ha despertat al llegir aquest seu primer llibre, deficient, però que malgrat de tot, abscondeix un vigorós escriptor, un dels més forts temperaments d'escriptor que hagueus conegut a casa nostra.

Per a nosaltres l'obra den Santamaría té una valor positiva en les lletres catalanes. I aquesta valor és la de haver aportat a la nostra literatura un poc de fantasia, millor dit l'haver deixat enrera tots aquest tòpics que en la literatura catalana—gent poc hàbil i d'esperit raquític,—havien fet essencials. Pecava la nostra literatura d'un excés de costumisme. Semblava com si fos cosa poc menys que impossible la narració sense que els personatges i l'acció fossin essencialment catalans en l'exterior. Aixís trobàvem per exemple que la muntanya era el lloc preferit per descabdellar-hi els fets. Aixís havíem arribat en aquesta literatura *pagèsivola*, més o menys anecdòtica. La catalanitat dels personatges tenia de jutjar-se per l'indumentaria i per mitjà d'exclamacions rutinaries o modismes grollers i no per la espiritualitat.

I en Santamaría—amb una alta cura que és de elogiar—ha sabut despendre's de les influències perniciososes de bona part dels escriptors catalans contemporanis, imbuits del prejudici que la catalanitat havien de demostrar-la segons un patró determinat.

En Santamaría, doncs, mereix per aquest seu encert—encert que algú no li trobarà—la nostra felicitació cordial.

Nosaltres no alcem les campanes al vol—això s'acostuma a dir molt ara quan apareix algún nou escriptor—ni pretenem descobrir en Santamaría. Nosaltres, des de la nostra cambra de treball, amb un dolç pessigol·leig de joia, esperem que la fruita un xic asprosa que ara ens ofereix en Santamaría, sigui madura per gustar-la lentament.

I l'esperem a no trigar molt. En aquest mateix llibre que ara ens ha ofert ja en alguns punts, la fruita és ja més que en començament de maduresa. Es allavores que allargaríem els braços per abastar-la i fent com les nostres avies amb les pomes camosines la servariem en la calaixera dels nostres somnis per que l'olor s'hi expandís.

MIQUEL POAL AREGALL.

TEATRE

ACTORS

Serà precís, que autors, crítica i públic s'esforcin per fer impossible la vida en el teatre català futur, al comediant col·laborador de l'interessat, ignar empessari; a l'actor qui, no coneixent-se com un medi, se considera com un afí; qui s'apodera de l'obra, com d'un instrument per al lluïment propi, en lloc de sentir-se amb humilitat de ver artista, instrument per fer viure l'obra del poeta.

Caldrà suprimir d'entre nosaltres, perseguir encarniadament, si és necessari, el *cabotin* èmul del ridícol tenorino—segons Flaubert mig perruquer mig *toreador*—qui's guanya l'aprobació de la plebs excitant-li amb procediments banals, moviments quasi reflexes, i que és prou estúpid per il·lusionar-se tot seguit amb l'aplaudiment que aixís provoca.

Als autors moderns cal atribuir gran part de culpa, de que el modern cabotin s'entronisi. A mida que l'art dramàtica ha vingut perdent la seva aristocràcia d'alta poesia, tota mena d'inferioritats i humiliacions li han estat necessàries; el diàleg, esdevingut banal o rudimentari, ha necessitat, amb el reforç dels oripells escenogràfics, de les acotacions nombroses, totes les exageracions expressives del comediant pretencios. I an aquest, envers les obres més belles, tota mutilació, tota profanació li han estat tolerades.

Prou les hem sofertes lletjors d'aquestes menes àdhuc en els millors actors francesos, en els més famosos italians. I encara en els francesos, la conservació de l'alt esperit artístic de la raça, el manteniment en glorioses institucions, de les tradicions més pures han evitat sempre una corrupció excessiva. No aixís en els italians: ells són responsables, en gran part, de mals nombrosos que deplorem en la nostra escola dramàtica.

Al nostre actor, més fort que fi, mancat de món, allunyat en la lluita per la vida d'ambients selectes, li ha estat més fàcil imitar (rarament amb intel·ligència) la mímica ultrancera de l'actor italià que l'elegància i la mesura mai totalment absents de l'actor francès.

D'aquesta perniciosa imitació, de la resistència i àdhuc l'escarni envers tot refinament, ha vingut als actors nostres aquella fatalitat d'inelegància qui pesa damunt d'ells. (En quant a assimilació d'elegàncies no han pogut anar més enllà de l'imitació dels actors de Castella.) En canvi, lo millor dels italians, el detingut estudi del personatge, l'esforç vers un treball seriós, l'il·lustració pregonada de molts d'ells, el nostre actor, l'actriu nostra, n'han tingut de fer sempre una llastimosa parodia.

Es per evitar aquestes parodies lamentables, que els mestres de les noves generacions de comedians han

d'instruir, sí, al novell actor, amb tota mena de coneixements útils; però amb això, per damunt d'això, HAN D'EDUCAR-LO. Posats a triar, no vacil·laríem en preferir un actor educat a un actor instruit.

Ja que no's pot exigir d'un conservatori, per excel·lent que sigui, ni comptant amb temps il·limitat, la formació d'un sol gran comediant, sí que pot demanar-se-li que formi generacions d'actors educats en forta disciplina d'urbanitat, en exquisit exercitament de sensibilitat envers les coses belles. La formació d'un nombrós mig terme d'aquesta mena, a més de proporcionar al gran actor possible un enronament digne, ha d'exercir sobre els costums de l'escena una influència benfactors.

Ho repetim: Si àdhuc el més revolucionari actor francès guarda sempre una elegant mesura en l'expressió, és perquè un Conservatori Nacional al Teatre francès, vetlla per la puresa de les belles tradicions. Una sola generació d'actors *ben educats*, ja faria impossible en els teatres nostres, la exhibició desagradosa sempre, del *geni en llibertat*.

Per altra banda, ja no poden produir-nos la més petita impressió tots els recursos plegats de la rònega estratègia amb què l'actor naturalista o romàntic abans conqueria el favor del públic. Ja ens deixen impassibles. les ganyotes, els retorçaments per *voluptuosos* que siguin, els crits estentoris, els esgarips efectistes, els *detalls*, els *estudis patològics*, els tipus arrencats del natural.

Lo principal per a nosaltres, àdhuc en la tragedia més sangonosa, és el plaer intel·ligent dels ulls, l'intel·ligent plaer de l'orella. Per donar-nos una síntesi harmoniosa d'aquests plaers res no han fet els actors nostres, ni àdhuc els forasters. Quina veu pura, ben educada, hem sentit qui digués bellament, paraules belles? (Certament, per ço, on tenien els nostres comedians paraules belles per dir bellament?) Oh les veus ronques mates, estentòries, o *gesticulants* descompostament com les mans, com les cames, com el rostre.

I és que la mímica desmesurada carament se paga. Ja hem insistit sobre això: tot lo que's gasta en desmesura d'expressió exterior, se perd en puresa de veu i d'emissió de veu. I no dubtem en afirmar que avui per avui, lo central per al nostre actor és la veu, és la paraula. Sols imposant al principiant un frè de ferre qui contingui tota revolució muscular, se conseguirà que sa veu sigui plaent i sa paraula es devingui pura.

Si jo fos mestre de novells comedians, per començar a disciplinar-los en aquest sentit, els faria recitar al través d'una màscara rígida, impassible.

J. FARRAN I MAYORAL.

* * *

BELLES ARTS

ELS ESCULPTORS D'ARA

JOSEP CLARÀ

Tota la escultura d'En Clarà, es un problema i una qüestió de resistència; un esforç de explicació i obtenció. I es que amb-ella, en la seva producció, actua una sola activitat, una manera sola de obtenció; de la activitat del treball i el joc, del dualisme de la obtenció i la manifestació, sols s'ens manifesta amb la seva escultura, i es ella obtinguda, per una quantitat i valor de treball, de explicació del valor exterior de la forma.

En Josep Clarà, es escultor de una perfecta habilitat executiva, de una tècnica complerta; es un bon artífex del seu art. Però el valor intel·lectual, o de concepte de la seva escultura, el seu valor de forma o bellesa, de harmonia, no es un valor enter, perquè a la seva habilitat executiva, no hi ajunta En Clarà, una ponderació intel·lectual i ideal suficient, per a que la seva escultura assoleixi un valor enter, precís.

Aquesta escultura, s'ens manifesta com un procés incomplet, inacabat; la sola explicació de uns valors de forma exterior, de uns valors de bellesa natural,—o sigui treball,—no es element suficient per a la producció escultòrica. Cal que una activitat nova labori sobre aquest resultat, i que el joc, continuï el treball, no essent aquest el terme final del procés.—Quan aquest traspàs de activitat no existeix, i el procés se reduceix a la totalitat o part del primer element del procés enter, l'obra no es deslliurada del seu valor de causa exterior, es materia no arbitrada, no idealitzada.—I això es la escultura d'En Clarà; no es de un valor intel·lectual, d'artifici; sinó que s'ens manifesta en la mitat del seu procés, a mitja funció, sens un terme intel·lectual precís i concret: i es que ella es produïda per la parcialitat de un procés total.

Es per aquesta causa, que en la escultura d'En Clarà, existeix una confusió i una falta de limitació en els seus valors.—En Clarà, no ha sapigut o no ha lograt intel·lectualitzar la seva imatge; i per això, en la seva escultura hi ha una confusió i una intromissió de valors; una barreja entre el valor exterior, i una conceptualització intel·lectual de aquest, que pugna per sortir i manifestar-se, però que resta postergada, per lo que sobre d'ella pesen els valors de la imatge exterior concreta, no idealitzada. En aquesta escultura, no es manifesta la materia arbitrada, passada ja per un procés de ponderació intel·lectual; no es manifesta com un intervencionisme de dintre a fora, de l'intel·lecte a la forma, del concepte a la imatge; sinó que contrariament l'intervenció es de fora a dintre, de l'imatge al concepte.

En Josep Clarà es un sentimental en el qual no existeix força de reacció suficient per a obtenir el concepte o fórmula de les excitacions que experimenta. Per això, les sensacions o imatges, resten en ell en una forma primària singular; no arriba a obtenir la classificació intel·lectual dels valors exteriors i per això, la seva escultura, tant

o més que forma o valor superficial, és literatura i expressió. En Clarà, és de una perfecta i extensa sensibilitat, tot valor exterior procura en ell una reacció corresponent immediata; però aquestes reaccions, no arriben a assolir una limitació que les redueixi a concepte, a fórmula; no arriben a solucionar-se.

Y es per aquesta falta de solució, que no li basta a En Clarà, el que la escultura sigui solament forma, un valor superficial; sinó que com ell, no arriba a desllinrar i obtenir classificat com a valor únic de forma el concepte, sinó que l'obté i el poseeix junts i acompanyat d'altres valors, deu acudir a la expressió per manifestar el concepte tal com ell el poseeix.—En Clarà per una falta de localització, no pot obtenir un concepte de forma, enter i pur; i per això el valor de la seva escultura, de la qual aquets valors adherents de expressió d'ella, son els medis amb que l'escultor arriba a manifestar çó que no assoleix i obté manifestar amb el sol valor de forma.

Si En Clarà arribés a completar el procés de explicació del valor exterior de forma, es a dir; si ell no restés en una posició de inferioritat en relació al medi, i el seu valor o capacitat de potencia igualés al de resistència o medi, aquesta confusió de valors desapareixeria per a donar lloc a la manifestació de els conceptes o fórmules alcançades.—No assoliria, encara aquesta escultura, un valor d'arbitració intel·lectual, de superació al medi, que deu ser la essencialitat de la escultura, que es un art i una activitat de joc, de intel·lecte. Fóra sols la exposició dels resultats obtinguts per una investigació, per una funció experimental i una exposició descriptiva.

Aixís falten a la escultura d'En Clarà per a que ella sigui un procés complet de producció dos termes: un, completar l'acció de treball de explicació, per a obtenir una igualtat de posició en relació al medi. I després encara, el terme de elaboració segons unes causes o relació intel·lectuals; la elaboració sobre la materia, la quantitat precisa de joc, deducció o procediment de intel·lecte, per a que la escultura produïda sigui i obtingui un valor de cosa arbitrada, de idealització.

La insuficiència i inferioritat amb que En Clarà es trova enfront el medi, ell la coneix i vol ofegar-la: per un artífex de tècnica, per una habilitat de procediment, vol obtenir manifestar en la seva escultura, un valor de ponderació sostinguda, adquirida per una superació a lo exterior; i aquesta supreabundancia grasa que te la seva escultura, no es més el resultant de aquest artífex.— Però com aquest producte és casual, final, i no intel·lectualitzat, delata la seva essència, se manifesta; aquesta força musculosa i crua de la escultura d'En Josep Clarà es veu que no ve de l'esquelet, de la construcció, sinó que es produïda de una manera exterior, per un valor d'efecte final.

Si aquest valor no fos obtingut per un artífex final de tècnica demostraria tota una construcció, una forma.— En Clarà, coneix de una manera perfecta científica, la anatomia; en les seves escultures, l'avidesa de demostrar

aquest coneixement, de acusar-lo i manifestar-lo, es palesa. Si realment, aquesta escultura fos produïda per una ponderació sostinguda, per una evaluació de la forma la ciència anatòmica, existiria però existiria en una síntesi, en un valor de conjunt, però no en la forma fragmentària, triturada d'ara; seria sols un medi de manifestació, però no pas com a un valor en sí mateixa, com un efecte. És que aquesta anatomia, que s'acusa i exposa amb violència i cruesa, forma part i es element de aquell valor final: es quelcòm, que no vé i manifesta una estructura, sinó que contràriament, es per enter exterior.

Es indubtable que la escultura d'En Clarà, es referida a un procediment intel·lectual a una estètica; però aquesta estètica és poc intel·lectualitzada. Home de perfecta sensibilitat li manca a En Clarà, un sistema de classificació, obtenir les coses i reduir-les a fórmula abstracta pura, per a després, convertir-la en imatge i manifestar-la i convertirla en valor exterior.—A aquesta abstracció o obtenció de fórmula, En Clarà no hi arriba, sinó que de la exitació encara no intel·lectualitzada, no

arbitrada passa a la funció productora. Existeix, es indubtable, en gran intensitat i força aquest esforç de obtenció però aquest no basta, no es prou; per això, tota la producció i valor de aquesta escultura, se reduceix a una feina de investigació de treball.

No podem considerar l'obra d'En Josep Clarà incorporada a la feina de la generació nova, En Clarà poc escultor, potser massa poeta no ha arribat encara a la consciència del «Glosari».—Si limités, En Clarà aquets altres valors de la seva escultura que li atribuïm al calificar-lo de massa poeta i busqués en aquesta una intensificació; si obtingués i reduís aquells valors que ara en la seva escultura son accidentalitat i expressió, a uns valors de forma, podríem considerar-lo adherit a l'obra de la nova generació.—Ara com ara, En Josep Clarà no podem comptar-lo dins aquesta actuació, ni la seva escultura inscrita dins la estètica del «Glosari» per això es massa poc superficial.

MARTÍ CASANOVAS.

DIETARI ESPIRITUAL

Remarquem en nostre Dietari la forta i excepcional significança que ha tingut per la vida integral de Catalunya el Congrés Litúrgic de la Província eclesiàstica tarragonina. Fou la primera volta que de fero orgànica i plenària s'es aplegada tot Catalunya religiosa en sa unitat jeràrquica i en la complexitat de tots els estaments eclesiàstics i dels ordes diversos del poble cristià. Dalt el Monestir de Montserrat, casa pairal de la fe de nostra terra, prengué estat i consciència rediviva la més alta unitat espiritual de Catalunya, afermada en la renovació vital de les seculars tradicions de nostra Província eclesiàstica, que després de haver llevat esplet magnífic en la plasmació cristiana de Catalunya i haver estat instrument poderós d'imperialisme catòlic, s'era afeblida en l'esperit dels catalans i com despartida en la intensificació peculiar de cada diòcesi. De bell nou s'es enfortida la personalitat històrica de la Província nostrada per la actuació eficacíssima d'aquest Congrés, la més forta obra de la clerecia catalana.

I és en el més essencial de la vida cristiana, que aquest fet s'acompleix. Tots els ordes de la apologètica i de la actuació religiosa son estats promoguts i estudiats en la florida multiforme dels Congressos moderns. Calia, però, situar-se al bell mig del problema fonamental de la renovació cristiana de nostres dies. I aquest Congrés de nostra terra és el primer, que de faicó completa i amb integració de tots els elements corporatius de la Iglesia, s'es orientat vers la obra primària de fer resorgir la fé i la pietat pel sentit social del culte catòlic, assolir la finíssima depuració del gust espiritual, per la incorporació activa dels cristians a la vida dogmàtica i ritual de la Sagrada Litúrgia, expressió biològica de mateixa Iglesia de Deu. Pius X orientá així la missió sacerdotal, els estudis litúrgics i aquell apostolat tenien esponerosa florida en diversos llocs de la Cristianitat. Mes a Catalunya encara la gloria d'averse'n aprofitat com en-

lloc més, donant-li la forma integral d'una direcció jeràrquica i la cooperació plena de tots els elements de cultura i acció. Els nostres Bisbes amb el seu Metropolità al cap, el més granat de la clerecia i elements representatius de la cultura catalana, prengueren part en el Congrés Litúrgic, en aquesta tasca de elevació del més pur espiritualisme de tot un poble.

Remarquem altrament la coincidència d'aquest moment de puja religiosa amb la espontànica i natural usança de nostra llengua, vens esclat d'externes excitacions, cercant purament el dret fil de les tradicions de la Província eclesiàstica tarragonina, s'es vist com el Congrés litúrgic assolía la màxima eficàcia i interès dels més alts principis catòlics, sens apartar-se de la forma ingènita del nostre verb. Que això és el més rellevant d'aquest Congrés: la seva actuació regional dins la Iglesia i la potent direcció del més ample universalisme. Qüestions doctrinals i de principi es debatien el fons de aquest Congrés (que en altres llocs d'Espanya feren el fracàs de nacionals Assamblees intentades en aquest orde); i d'aquest Congrés de Catalunya, tant amant de ses tradicions, veiem eixir la proclamació espléndida del més pur sentit de la unitat catòlica i del romanisme, que és en l'hora present l'imperatiu universal de tota actuació religiosa. Altra volta el seny de les tradicions nostrades, oïdes sincerament en la consciència viva de nostre poble, ha llevat un nou esplet de catolicitat. La consagració d'aquest fet la donà al veure el Papa, donant-li el programa i el Nunci de S. S. presidint aquest Congrés regional litúrgic de la Província eclesiàstica tarragonina, exemplar afirmació del sentit romà de la vida cristiana.

Testimoni perenne del esperit i eficàcia d'aquest Congrés, és l'*Eucologi*, primera versió catalana i comentari dels llibres oficials de la Iglesia. Altre dia en farem retret.